

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Dr. Varga Norbert

A magyar közigazgatás története

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

1

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFECTETÉS A JÖVŐBE

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege	kollokviummal záródó előadás
Tagozat	MKT-PN-17
Tárgyfelelős tanszék	SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jogi Történeti Tanszék
Oktatók	Dr. Varga Norbert docens
Elérhetőség	6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 43. szoba Tel/Fax: (62) 544-385 E-mail: vargan@juris.u-szeged.hu
Tantárgyi kreditpontok	3
Követelmények	az adott tantárgy követelményei a tantárgy coospace színterén

A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

Az olvasóleckében megtalálható feladat megoldásához szükséges idő: kb. 30 perc

4. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom, tankönyv.
5. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
6. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

A király a rendi Magyarországon II.

A koronázás:

Az európai jogtörténetet vizsgálva két koronázási rendszer alakult ki: az angol és a német koronázási ordo, koronázási szertartás. A magyar koronázási szertartás a német mintát (mainzi ordo) követte, amelynek részei (világi és egyházi) a következők voltak:

- a szent koronának az uralkodó fejére történő felhelyezése és a koronázási jelvények (palást, jogar, országalma, a királyi kard, kereszt) átadása
- a felkenés szertartása
- a király esküje és
- a nép megkérdezése.

A trón várományosa csak a koronázást követően lett törvényes magyar király. A Hármaskönyvben is megtalálható az a szabály, hogy a királyi hatalom a koronázással szállt a királyra. A nemesség koronázta a királyt és nemessé is csak a király tehetett valaki, amelyből következett, hogy a nemesek csak a törvényesen megkoronázott király hatalma alatt álltak.

(HK. I. 4.) 4. CZIM

1. § És ezt az adományos szabadságot a miéink nemességnek mondják. A honnan az ily nemesek fiait joggal örökösöknek és szabadoknak nevezzük. Az ilyen nemeseket

az imént említett javakban való részesülés és összekötetésnél fogva a szent korona tagjainak tartjuk, a kik senki más hatalmának alávetve nincsenek a törvényes megkoronázott fejedelmén kívül.

székesfehérvári egyházban Szent István ereklyetartójáról levett koronára ruházták a

A koronázásnak Szent István koronájával kellett történnie, mert csak ezzel járt együtt a főhatalom átruházása. Ha valamilyen oknál fogva nem lehetett a szent koronával koronázni, akkor Szent István halotti koronáját használták. A II. Mátyás által az ősi koronázási jelvények számára készítettetett vasláda 1608-ból a Magyar Nemzeti Múzeumban.

Ulászlónál közismert, hogy Erzsébet magával vitte a koronát és fiát a császárhoz. A rendek ezért Ulászlóval megegyeztek, hogy a

hatalmat és érvénytelenítették a László megkoronázását, mert a hozzájárulásuk nélkül történt meg.

Székesfehérvár, <https://tti.btk.mta.hu/lendulet/szent-korona/1047-nagyszabasu-szent-istvan-kiallitas-szekesfehervarott.html>

Kimondták azt is, hogy az új koronával való érintés, ugyan olyan erővel bír, mintha a régi koronát használták volna, tették volna a király fejére, az a királyi hatalom teljessége átruházására került.

egyházi eskü, a felkenés, a hatalmi jelvények átadása, a koronának a király fejére helyezése és a koronázási mise. A király gyakran *hitlevelet* adott ki, melyben foglaltak korlátozták az uralkodót, az

A koronázás tartalmazta a király világi támogattságának megnyilvánulását: a nép megkérdését. Az egyházi szertartás végén világi esküt tett az uralkodó. Az egyházi szertartás a püspökszentelés mintájára celebrálták, ekkor jutott az isteni kegyelem birtokába az új uralkodó. A koronázás a koronázótemplomban történt. A koronázási aktus része volt az egyházi intelem, az

alkotmány biztosítására adtak ki, amelyet törvénybe foglaltak. Az uralkodó esküt tett a koronázás során.

Feladat: Kérem, hogy olvassa el III. Károly hitlevelének törvénybe iktatott szövegét és válaszoljon a vonatkozó önellenőrző kérdésekre.

<https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=71500002.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenvei%3Fpagenum%3D23>

A király jogállása: trónbetöltés szabályai, helyettesítés

Király jogállása:

A király jogköre kiteljesedett formájában a királyt illető személyes felségjogokból és az uralmi felségjogokból állt.

Személyes felségjog volt a *majestas* (a felség, a legmagasabb emberi méltóság és tisztesség), az ebből eredő *sérthetlenség* (büntetőjogi alakzattal védelmezték) és *felelőtlenység*, az *apostoli jelző* és a *magyar király* címének viselése, illetve Magyarország *címerének beépítése* saját címerébe. A magyar uralkodó jogosult volt az udvartartásra, testőrségre, királyi udvarnokok alkalmazására és speciális tisztesség illette meg (országos ünnep születéskor, házasságkor, gyász halálkor).

Uralmi felségjog: legfelsőbb *jogalkotó* (dekrétumok, rendeletek, privilégiumok kiadása). Az országgyűlés kialakulásával megillették a *diéta szervezése körüli jogok*: összehívás, berekesztés, elnapolás, feloszlatás, megnyitás, elnöklés vagy elnök kinevezése, tárgyak kitűzése. Volt *törvénykezési joga* is és a *bíraskodási jogkör* a király felhatalmazásán alapult. A 18. századra személyes ítélkezése háttérbeszorult. Ennek ellenére továbbra is adhatott eljárás kezdeményező bírói parancsokat, biztosíthatott asyllumot (menedéket), *salvus conductust* (menedék vagy oltalom levél) írhatott alá, kegyelmezhetett. Teljes körű intézkedési lehetősége volt a közigazgatásban, gondoskodott a törvények betartásáról (*főfelügyeleti jog*), kinevezte és elbocsátotta az országos főtisztviselőket (*kinevezési jog*), messzemenő pénzügyi jogosítványai

voltak, a *ius regium* alapján megillette az elhagyott, uratlan jószágok birtokbavétele. Ő volt a legfőbb *hadúr*, hadat üzent, békét kötött. *Birtokot adományozhatott, nemesíthetett*, rangokat és címeket adhatott. Széles volt *egyházzal kapcsolatos jogköre* is, ezeket nevezzük egyházkormányzati jogoknak.

Szentkorona-eszme: A királyi hatalom politikai alátámasztására a **koronaeszme** szolgált. A hatalom teljessége, Isten kegyelmének az elnyerése, a koronázás során szállt át a királyra, aki ezáltal lett Krisztus kormányzására rendelt helytartója e földön. A **szentkorona-eszmét** Werbőczy István Tripartitumában fejtette ki. A koronaeszmét és az organikus állameszmét egyesítette. A középkor másik államelmélete, amely szintén egyházi forrásokból táplálkozik az **organikus állameszme**, mely a társadalmat, az államot sajátos organizmusként, az élő ember mintájára képzelte el. A király és a nemesek összessége egyaránt a főhatalom részese volt, kölcsönös függésben birtokolták a hatalom teljességét. A királyi hatalom forrása a nemesek összessége, a jogokat a nemes közösség ruházta át a koronázás útján. Viszont ez fordítva is igaz volt, hiszen nemessé is csak a király tehetett valakit. A **rendi dualizmus** is a király és rendek együttműködésén alapult.

Kérem, hogy nézze meg a szentkoronával kapcsolatos videót:

<https://www.youtube.com/watch?v=DoWCxijXEYo>

A király helyettesítése:

A király akadályoztatása esetén valamiképpen gondoskodni kellett a halaszthatatlan ügyek intézéséről, az uralkodó személyes rendelkezéseinek pótlásáról. Az egyik legkézenfekvőbb megoldás volt a **királyi család** tagjainak a közreműködése. Ha a király kiskorú volt, az Árpád-házi gyakorlatnak megfelelően anyja helyettesítette a kormányzásban. Ha külhonban volt, hadakozott, kijelölt valakit maga helyet, rendszerint az anyját vagy feleségét. Amennyiben a magyar trónon nő ült, munkájának segítésére meghatározatlan hatáskörrel férjét maga mellé vehette a kormányzásban **corregens** (Mária királynő Zsigmond esetében; Mária Terézia Ferenc lotharingiai herceggel).

Részleges helyettesítésnek tekinthetjük a királyi hatalom territoriális megosztását. Ilyen volt a **ducatus**, a hercegség intézménye (Béla herceg I. Andrástól 1048-ban). E területen a herceg királyi jogokat gyakorolhatott, a fennhatósága alatti területen királyként léphetett fel. A ducatushoz hasonlított a **rex junior**, az ifjabb király intézménye. Ekkor azonban az ország egy hányadát kormányzásra megszerző fiatalabb uralkodót még a király életébe megkoronázták. Az ifjabb király hatalmát atyja engedményéből származtatja.

Hasonlóképpen fogható fel a **reginatus** is, minthogy a királynéi javakkal a király felesége szabadon rendelkezhetett. Királyi címét azonban nem saját jogán bírta, csupán férje méltóságában osztozott.

A király akadályoztatása esetén nemcsak családtagjait, hanem **egyházi vagy világi méltóságokat** is felkérhetett helyettesítésre. A **helytartó** (*locumtenens regius*) nem teljes értékű helyettes, akkor tevékenykedett, amikor az uralkodó külföldön volt. Funkciója beolvadt a nádoréba. A helytartót a király nevezte ki, míg a **kormányzót** (*gubernátor*) azon esetekben ismerték, amikor az uralkodó gyengeelméjű vagy kiskorú volt. A V. László kiskorúsága idején Hunyadi János volt a gyámkormányzó, aki jogosítványai egy részét csak az országtanács (volt királyi tanács) hozzájárulásával gyakorolhatta.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Milyen részei voltak a koronázásnak?
2. Sorolja fel az uralmi felségjogokat?
3. Melyek voltak a király személyes felségjogai?
4. Mi volt a szentkorona tan lényege?
5. Kik helyettesíthették a királyt?
6. Milyen főbb részei voltak III. Károly hitlevelének?
7. Mire tett ígéretet III. Károly hitlevelének 5-9. §§-ban?

AJÁNLOTT IRODALOM

MEZEY Barna: Magyar alkotmánytörténet. Budapest, Osiris, 2003. (ötödik kiadás) 91-103. pp.

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/koronazas_pozsonyban

http://www.rubicon.hu/ma_files/2017_1_2_04.pdf

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1464_marcius_29_hunyadi_matyas_kirallya_koronazasa_szekesfehervaron/